

HUMANISTISCHE PERSDIENST

BLEYENBURGSTRAAT 1, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS fl. 3.- PER JAAR

Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. - Postgiro No 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT - Telefoon K 3400-10163

18 December 1953

2e Jaargang Nr. 18

1. Het Tweede Kamer-debat over de begrotingen van Oorlog en van Sociale Zaken heeft uiteraard de kwestie van het Humanisme wederom in het middelpunt van de belangstelling geplaatst.
- A. Bij de begroting van Oorlog werd in dit verband aan de orde gesteld :

- 1e het probleem van humanistische geestelijke verzorgers in het leger (door de minister afgewezen);
- 2e het probleem van humanistische vormingscentra;
- 3e het probleem van militaire tehuizen door het Humanistisch Thuisfront opgericht en in stand gehouden met subsidie van staatswege.

Over het 3e punt was men het algemeen eens. Zelfs Dr. Bruins Slot (A.R.) zag het nut er van in "als poging ter vervanging van het huiselijk milieu van de militair".

Dr. Bruins Slot was echter grondig tegen punt 2 (en vanzelf ook tegen punt 1). "Spreker kent geen geestelijke verzorging naast godsdienstige verzorging. De achtbare overtuiging van de Humanistische vertegenwoordigers wordt door hem erkend, maar het Humanisme is anti-godsdienst. De vormingscentra ziet hij als uitvloeisels van de geestelijke verzorging. De beschikbaarstelling van dienstdtijd voor humanistische bijeenkomsten is inconsequent van de regering. Als in het leger geen humanistische geestelijke verzorgers mogen optreden, dan dient deze tijd ook niet beschikbaar te worden gesteld. De overheid is verantwoordelijk dat de militair in dienstdtijd wordt gevormd in een sfeer van systematisch ongeloof" (N.R.C.3-XII). De schuld van alle "narigheden" werpt Dr. Bruins Slot op Mgr. Stokman (K.V.P.) die destijds een onderscheid invoerde tussen "Godsdienstige Verzorging" en "Geestelijke Verzorging". "Om de fout, die verleden jaar werd gemaakt, toen op het humanisme in het leger het etiket cultuur (!!!) werd geplakt, weer goed te maken, neemt de overheid met de ene hand terug wat zij met de andere hand heeft gegeven" (Het Nieuwe Dagblad R'dam 3-XII).

Uiteraard was Mgr. Stokman het niet eens met Dr. Bruins Slot. Hij "heeft wel waardering voor het betrekkelijk goede, dat ook in het streven van het Humanistisch Verbond tot uiting komt. Spreker zou de hele discussie het liefst hebben overgelaten aan de vrije maatschappij in de hoop dat christelijk humanisme en humanisme zonder God elkaar nog wel eens zullen kunnen vinden" (N.R.R. 4-XII). Iets anders is het natuurlijk of de overheid nu wel het humanisme moet stimuleren. "Nu een humanistisch vormingscentrum in feite door de minister is toegestaan, meende pater Stokman, dat men zich daarbij diende neer te leggen. Zou men zich hiertegen blijven verzetten, dan zou daardoor de indruk worden gevestigd dat van de overheid verlangd wordt dat zij de eerbied voor de godsdienst zou trachten te handhaven met middelen die daartoe ongeschikt en ongewenst zijn" (Trouw 4-XII). (Wij vragen ons intussen af of pater Stokman zich ook bij de beslissing zou hebben neergelegd indien de overheid de aanstelling van humanistische geestelijke verzorgers zou goedkeuren, nu hij (evenals vorig jaar bij het geval van een geestelijk raadsman bij de D.U.W.) in principe geen bezwaar heeft tegen geestelijke verzorging onderscheiden van godsdienstige verzorging. Red. Persdienst).

B.

Bij de begroting van Sociale Zaken werd het debat nog eens dunnetjes overgedaan. Hier ging het om de geestelijke verzorging in de D.U.W.-kampen, in het bijzonder over de (tijdelijke) aanstelling van een tweede geestelijke raadsman voor buitenkerkelijken en de verhoogde subsidie in verband hiermee. De Heer Stapelkamp (A.R.) sluit zich aan bij wat zijn partijgenoot Bruins Slot bij de begroting van Oorlog heeft gezegd. "Hij heeft er geen bezwaar tegen dat het Verbond zich op sociaal terrein beweegt, maar heeft er bezwaar tegen dat het werktierrein van het Verbond wordt uitgebreid" (N.R.C.10-XII). "Wij kunnen niet toestaan dat zo grote groepen arbeiders overgeleverd worden aan anti-godsdienstige "bewerking" door het Verbond" (De Telegraaf, 11-XII).

"Pater Stokman betoogt dat onderzoekingen hebben uitgewezen dat er bijna geen arbeiders in de DUW-kampen zijn die contact met humanistische verzorgers wensen.... Uit allerlei dingen blijkt dat men zijn activiteit richt ook op anderen dan leden of sympathiserende leden van het Humanistisch Verbond. Pater Stokman heeft hier groot bezwaar tegen" (De Volkskrant, 11-XII).

Het Leidsch Dagblad (12.XII) schrijft: "Minister Suurhoff heeft gisteren in de Tweede Kamer op even duidelijke als zakelijke wijze geantwoord op de bezwaren, welke bij de behandeling van zijn begroting zijn ingebracht tegen de verhoging van de bijdrage ten behoeve van de geestelijke verzorging in de arbeidskampen vanwege het Humanistisch Verbond. Hij heeft daarbij duidelijk gemaakt dat geestelijke verzorging, ook wanneer zij vanwege het Humanistisch Verbond geschiedt, reeds belangrijk is, wanneer het gaat om één mens in nood. De omvang en de intensiteit van de verzorging is niet afhankelijk van de geldbedragen die er voor worden uitgetrokken maar van de activiteit.... De geestelijke verzorging door de humanisten komt voort uit de bezorgdheid dat velen zijn losgemaakt van kerkelijke bindingen. "Ik ben geen humanist", aldus minister Suurhoff, "maar ik kan deze gedachtengang volgen, want erger dan de bezwaren tegen het Verbond is het gevaar, dat deze losgeslagenen wegzakken in geestelijk nihilisme. Nu kan de Heer Bruins Slot wel zeggen dat dit een geestelijke verzorging zonder inhoud is, als minister kan ik mijn ogen niet sluiten voor het feit dat juist onder de D.U.W.-arbeiders een vrij grote groep is zonder godsdienstige overtuiging of zonder binding met de kerk." "Wie, zo riep de be-windsman uit, kan volhouden dat bij deze mensen geen behoefte zou bestaan aan een goed en dieper gravend gesprek. Deze groep is gereserveerd voor het Humanistisch Verbond".

C.

Intussen is het oervermakelijk om uit de reeds verschenen verslagen en commentaren op de Tweede Kamer-debatten te lezen hoe grondig oneens men het in het Christelijk kamp onderling wel is !

In het debat tussen Dr. Bruins Slot (A.R.) en pater Stokman (K.V.P.) kwam er een flink stuk wijsbegeerte en theologie aan te pas. "Tussen godsdienstige en geestelijke verzorging kan naar de mening van magister Stokman inderdaad onderscheid gemaakt worden. In wezen ligt het verschil met Dr. Bruins Slot dieper. Het gaat terug tot de vraag naar de verhouding tussen natuur en bovennatuur, vrije wil en genade, zonde en verlossing. Voor de leer van de rooms-katholieke kerk heeft de zonde de natuur van de mens wel verzwakt, niet intrinsiek verwoest. De vrije wil is door de zonde niet verloren gegaan. En ook een heiden kan zonder de genade van het geloof zedelijk goede daden stellen. Daaruit is te verklaren het verschil tussen de rooms-katholieke leer en het gereformeerde Christendom inzake de waardering van wat ligt in het zuiver natuurlijke vlak" (Trouw, 4-XII).

Hierop wordt van gereformeerde zijde prompt gereageerd: (Trouw, 11-XII) "als wij vragen naar de achtergrond van de politiek der K.V.P. dan komen wij, dunkt ons, terecht bij een en hetzelfde leerstuk, dat ook in het Kamer-debat over Humanisme een rol heeft gespeeld en dat is de R.K. leer omtrent de verhouding van natuur en bovennatuur". "Deze opvat-

van de Heidelbergse Catechismus". Onzerzijds nopen al deze dingen er toe, om, met erkenning van veel dat in de praktische politiek samen met de K.V.P. kan worden bevorderd, op de zelfstandigheid van de Protestants-Christelijke politiek de nadruk te leggen".

Onder de katholieken zelf is men het trouwens niet eens. In een commentaar van de Maasbode (7-XII) staat: "Deze kwestie van het humanisme in het leger is nogal moeilijk en zelfs onder katholieke theologen bestaat er dienaangaande verschil van mening. Wij meenden te mogen zeggen dat het ons niet zou verbazen, indien -evenals onder katholieke theologen- ook de meningen binnen de K.V.P. fractie ten aanzien van dit punt uiteen zouden lopen". Nog grappiger wordt de zaak wanneer de katholieke Gelderlander (5-XII) schrijft: "Maar anderzijds meende de katholieke fractie, dat zij op grond van verdraagzaamheid aan bepaalde eisen van de zijde van het humanisme tegemoet diende te komen. Pater Stokman heeft daar indertijd reeds de deur voor opengezet door onderscheid te maken tussen godsdienstige en geestelijke verzorging. Door deze deur is intussen reeds meer geglipt dan de magister lief is..... De anti-revolutionnaires stelden het anders, en wij zijn geneigd aan de visie van de woordvoerder, de Heer Bruins Slot, adhaesie te betuigen". Dit commentaar eindigt met een venijnig slot: "Overigens zouden we wel eens willen weten of de Heer Bruins Slot deze opvatting ook toestaat aan de Spaanse Overheid en aan de veel gesmade kardinaal Segura".

Vermeldenswaard is overigens dat niet alle gereformeerden het met de Bruins Slot eens zijn en niet alle katholieken met pater Stokman. Bij de begroting van Oorlog was het Scheps (4-XII) : "De socialist Scheps mengde zich 's nachts om één uur ook in de discussie over het humanisme. Met groot élan en felle overtuiging keerde hij zich juist als reformatorisch christen tegen de beperkingen, welke men aan het humanisme opgelegd wenst te zien. Het geweld dat vroeger op andersdenkenden werd toegepast, mag nu legalistische vormen hebben aangenomen, ook deze vorm achtte Scheps in strijd met Gods Woord". "Eigenlijk zit men nog steeds vast aan de oude opvattingen van de brandstapel voor ketters. Dat gevoel heeft hij steeds gehad bij de aanvallen op het Humanisme". (N.R.C., 4-XII). Bij de begroting van Sociale Zaken was het de katholiek Mr. Van Lier (P.v.d.A.) die het niet eens was met zijn geloofsgenoten Mgr. Stokman en Prof. Lemaire. "De Heer van Lier verklaart, dat er geen enkele reden is de levensovertuiging van het H.V. minder eerbaar te achten. Onder erkenning, dat het H.V. niet gelijk gesteld kan worden met de kerken, moeten wij toch alle vrijheid laten aan de humanisten om geestelijke en sociale arbeid te verrichten onder de arbeiders in de DUW-kampen." (De Volkskrant, 11-XII). "Het standpunt van de minister vond namens de P.v.d.A. verdediging bij het katholieke lid der fractie, Mr. Van Lier.... In de DUW-kampen is een geweldige geestelijke en sociale nood onder de arbeiders, die door de kerken niet meer bereikt worden. Welk recht heeft de overheid de rechten van deze groep geringer te maken dan voor de kerkelijken?" (De Telegraaf, 11-XII).

2. Het college van B. en W. heeft in de Wassenaarse raad in meerderheid gemeend afwijzend te moeten beschikken over een subsidie-aanvraag door de Stichting Militaire Tehuizen van het Humanistisch Thuisfront. De voorzitter motiveerde dit door te verklaren "dat men de humanistische richting als zodanig niet kon aanvaarden, omdat zij een gevaar oplevert voor de grote groep van onkerkelijken, waarvan enkelen in ieder geval nog enige binding hebben met de Godsdienst, en die in de sfeer van het Humanisme geheel van de Kerk dreigen te vervreemden" (Leidsch Dagblad, 3-XII).

3. Het probleem van het moderne humanisme blijft intussen in katholieke kringen druk besproken.

A. Onder de arbeiders.

In het kader van de B.A.B. Groningen sprak de Heer J. Zwanikken over het Humanisme. "Er zijn in ons land twee millioen onkerkelijken. Terecht ziet het Humanistisch Verbond dit als een groot gevaar. Als wij echter de groep onkerkelijken aan het moderne humanisme overlaten, gaan ze over tot materialisme". "Naar sprekers mening is 90% van de zg. onkerkelijken wel gelovig. Ze hunkeren naar het licht der waarheid. De humanisten brengen grotere offers voor hun idealen dan wij. Ons ontbreekt het aan idealisme" (Ons Noorden, Groningen, 26-XI).

Voor de K.A.B. in Hem-Venhuizen hield kapelaan Schoonebeek een causerie over het Humanisme die echter zeer slecht bezocht was (Noord-Hollands Dagblad, Hoorn, 21-XI).

Voor de afdeling Goor van de K.A.B. hield J. Grotenhuis uit Hengelo een lezing over "Het Humanisme" (Hengelosch Dagblad, 28-XI).

Voor de K.A.B. Langendijk hield aalmoezenier Boekel een uiteenzetting over het Humanisme (Alkmaarsche Courant, 28-XI).

Voor de K.A.B. Zeist hield Prof. J.A.J. Kleyberg een lezing over "Katholiek Materialisme", waarin hij ook het Humanisme behandelde. (Nieuwe Zeister Courant, 2-XII).

B. Onder de middenstand.

Voor de afdeling Gooi van de R.K. Standsorganisatie van de Werknemende Middenstand hield Jan Berends een inleiding over Christendom en Humanisme. "De humanist mag van de christen eisen dat deze hem als mens erkent en respecteert, temeer daar zij vele strevingen gemeen hebben. Afwijzing van ideeën dus, maar respect voor de mensen". (Gooische Courant, 21-XI).

Voor de Katholieke Werknemende Middenstand in Schiedam sprak A. Conijn over "Ere zij den mens in den hoge ?" "En wanneer we het bestaan van een persoonlijke God gaan ontkennen, dan neemt ons hart daar geen genoegen mee, dan moet er een leemte gevuld worden en dient er een surrogaat-God te komen: de Uebermensch. Dat is het wezenlijke van het humanisme, het ontkennen van een persoonlijke God en het verheffen van al het menselijke tot iets goddelijks". "Op bijzonder suggestieve wijze bracht de Heer Conijn een aantal passages uit de Apocalyps in verband met het moderne heidendom dat humanisme heet". "Er zijn verschillende vooraanstaande katholieken in Nederland, die de alarmtrom roeren inzake het humanisme, b.v. pater Dr. Anton van Rixtel, die nog niet zo lang geleden een artikelenreeks over dit onderwerp publiceerd in ons blad". "De causerie van de Heer Conijn maakte diepe indruk en het is geen wonder dat het gisteravond reeds de derde maal was dat de Heer Conijn voor de W.M. sprak" (Nieuwe Schiedamsche Courant, 27-XI).

Het fanatisme in Schiedam schijnt overigens hoogtij te vieren. De Nieuwe Schiedamsche Courant, 10-XII meldt dat op de jaarvergadering van het Comité Katholiek Schiedam als 3e agenda-punt prijkte "de bespreking over de noodzaak en mogelijkheid van een cursus, welke de deelnemers een beter inzicht moet verschaffen in een der meest verborgen bedreigingen van de H.Kerk, maar daarom niet minder gevaarlijk: het moderne, godloze humanisme. Gedacht werd aan een aantal studiebijeenkomsten onder leiding bv. van pater Dr. Anton Rixtel, de grote bestrijder van het humanisme. Pater van Rixtel heeft er in Schiedam reeds eerder over gesproken, n.l. voor de Werknemende Middenstand".

C. Even fel is de toon van pater Dr. J. Ponsioen S.C.J. in zijn voordracht voor de R.K. Volksuniversiteit Oldenzaal. "Een vrij groot gedeelte van de loge zit in het Humanistisch Verbond; ook mensen van "De Dageraad" zitten er onder. Leden van de Neomalthusiaanse Bond vindt men in het Humanistisch Verbond ook in grote getale.... De eerste grote moeilijkheid voor het Humanisme ligt in de weinige kans die het heeft om de onkerkelijken een sterker moreel besef bij te brengen.. Het Humanisme ondermijnt door zijn methodiek het godsdienstig besef dat er nog bij de onkerkelijken is. Het bereikt het tegendeel van wat het bereiken

...socialisme dat de mens sterker wilde maken verviel in een onmenselijke barbarij. 't Communisme wil de mensen kameraden doen zijn, maar in feite leidt dit systeem tot massamoorden, tot afschuwelijke onmenselijkheden en tot morele bandeloosheid. Wat de geschiedenis ons leert doet ons vrezen dat ook het humanisme tot onmenselijkheden kan leiden". (toe maar! Red. Persdienst).

"Ook kunnen wij niet toestaan dat het humanisme een taak van zielszorg zou krijgen.... We moeten niet met de humanisten medewerken, maar hun de wind uit de zeilen nemen, want het humanisme is een verwijt in onze eigen ogen". (Twentsche Courant, 26-XI).

D. Onder de studenten.

Dezelfde Twentsche Courant schreef 31-X over een toespraak van Dom Willibrord van Dijk tot de Ikatan Mahasiswa Katholik Indonesia (Indonesische Katholieke Studentenbond) tijdens hun dies in Den Haag. "De Trappisten van de Abdij van "Koningshoeve" te Tilburg zullen trachten een "geestelijk vaderhuis" te zijn voor de Indonesische studenten in Nederland". Op dezelfde dies sprak Prof. Zeegers. "Grondig behandelde hij de gevaarlijke invloed, die humanisme en communisme in Indonesië uitoefenen. Hierbij belichtte hij vooral het grote verschil van de zogenaamde universaliteit van deze in wezen Westers-decadente verschijnselen tegenover de ware katholiciëit van de Kerk".

Op de 43e dies van de Katholieke Studentenvereniging te Wageningen sprak Pater J.H. Walraven O.P. over Katholiek en Christelijk Humanisme. "Er moet een strijd om de mens worden gevoerd. Waar gij ook staat in de maatschappij als Christen en als Katholiek, strijden moet ge om de mens innerlijk terug te brengen tot God. Vooral tot God, in de naam van God, en niet alleen in de naam van de mens, zoals een vals humanisme verkondigt". (Arnhems Dagblad, 28-XI).

Op de R.K. Studentendagen in Amsterdam op 12, 13 en 14 Februari 1954 zal het woord gevoerd worden door Prof. Dr. Cornelia de Vogel uit Utrecht over het historisch Humanisme. (Alg. Handelsblad, 9-XII).

4. Dat er ook redelijke en vruchtbare opvattingen onder de Katholieken gevonden worden bewijzen de bladen "De Nieuwe Eeuw" en "Te Elfder Ure". Evert Vermeer heeft ter gelegenheid van het debat over de begroting van Oorlog in de Tweede Kamer reeds gewezen op de verzoenende en vruchtbare toon van "de Nieuwe Eeuw". In De Nieuwe Eeuw, Jg. 34, Nr. 50 wordt zelfs de mogelijkheid geopperd dat het Humanistisch Verbond een eigen microfoon zou krijgen voor de radio. Het blad noemt dit "De paraaf, zonder welke Nederland niet meer kan worden bestuurd".

"Te Elfder Ure" is een nieuwe voortzetting van een katholiek blad dat vroeger onder dezelfde naam is verschenen. Over de verzoenende toon hierin heeft De Maasbode, 7-XII) scherpe kritiek. Als doelstellingen van het nieuwe maandblad (Te Elfder Ure) noemt de Maasbode:

- "a) openheid en onbevangenheid t.a.v. alle ernstige hedendaagse vraagstukken;
- b) principiële verdraagzaamheid t.a.v. andersdenkenden, tegelijk met onverzettelijkheid in de eigen geopenbaarde heilige beginselen;
- c) huiver "om aan openbaring of geloof goedkope argumenten te ontfemen voor maatschappelijke doeleinden en voor bepaalde organisaties in het tijdelijke";
- d) "onze belangstelling gaat uit naar levensbeschouwelijke vernieuwing en sanering, naar herwaardering van geloof en geloofsleven; maar evenzeer naar alle levensgebieden, waar de hedendaagse katholiek aanwezig moet zijn om aan zijn apostolische opdracht te beantwoorden".

"In "Te Elfder Ure" komt een betoog voor van Dr. J. M. Kramer, dat het bestaansrecht van het Humanistisch Verbond verdedigt. Toevallig verscheen in het blad van Sint Adelbert (1953, Nr. 3) een artikel van de redactie waarin ook al een ons verrassende beschouwing wordt gegeven over "principiële verdraagzaamheid". (In tegenstelling tot de Maasbode verrast ons dit niet maar verblijdt het ons. Red. Persdienst).

5. Voor de gemeenschap Bussum van het Humanistisch Verbond sprak Dr. A. van Biemen over "Christendom en Humanisme" (Bussumsche Courant, 10-XII). Het is uit deze lezing duidelijk hoe ontzaggelijk nauw een religieus humanisme en een vrijzinning Christendom elkaar naderen. Inderdaad bieden zulke beschouwingen als van Dr. van Biemen een waardevolle bijdrage voor het vruchtbare gesprek tussen Christen en Humanisten zoals hij dat beoogt.

In dezelfde geest liet zich ook Dr. W. Aalders uit in een lezing over "Christendom en Humanisme" in het Protestants Centrum Utrecht (Utrechts Nieuwsblad, 12-XII). "Daarom ook moet men voorzichtig zijn met voorbarige bekeringsijver tegenover de humanisten. Wanneer men de humanisten verwijt, dat zij geen persoonlijke God kennen moet men zich afvragen of dit verwijt geen boemerang is, die wel niet voor 100%, maar dan toch wel voor 80% terugstuit op het Christendom, dat zelf met de Vader-zoonverhouding niet klaar gekomen is. Spreker achtte het niet uitgesloten dat de gemeenschappelijke crisis die Humanisten en Christenen thans beleven, zal voeren tot een ontmoeting, waarbij geen gesprek meer nodig zal zijn."

=====